

Inhoud

Deel 1 Over het wat en hoe	15
1 Over het wat	17
Alles is sociaal: sociale competentie in schema	17
De activiteiten	19
Geen methode, maar een methodiek	19
De opzet van het boek	21
2 Over het hoe	23
Het ABCD van een pedagogiek voor sociale competentie	23
De A van aandacht	23
De B van binding	27
De C van communicatie	30
De D van Diversiteit	35
3 Sociale competentie in het digitale tijdperk	39
Digitale geletterdheid, mediawijsheid en digitaal burgerschap	40
Het internet, sociale media en privacy	41
De kracht van ICT	43
ICT en taalonderwijs	44
Deel 2 Identiteitsvorming	47
4 Identiteitsvorming	49
Wat is identiteit?	49
De ontwikkeling van het ik-gevoel	50
Waarom identiteitsvorming op school?	53
De rol van de leerkracht	54
Competenties van de leerkracht	56

5	Dit ben ik	57
	Ontwikkeling van zelfvertrouwen	57
	Zelfvertrouwen en sociale competentie	60
	Onze Klas Mijn Wereld en zelfvertrouwen	61
	De pedagogische kracht: jezelf en elkaar leren kennen	61
	De kracht van de taal: betekenisvolle woorden, zinnen en teksten	62
	Activiteiten in de klas rond 'Dit ben ik'	63
	Groep 1/2: Mijn voorkeuren	63
	Groep 3/4: Digitaal zelfportret	65
6	In de spiegel	69
	Ontwikkeling van zelfkennis	69
	Taal en kennis	73
	Zelfkennis en sociale competentie	74
	Onze Klas Mijn Wereld en kennis van gevoelens en kwaliteiten	76
	De pedagogische kracht: reflectie en verbondenheid	76
	De kracht van taal: zicht krijgen op jezelf	77
	Activiteiten in de klas rond 'In de spiegel'	77
	Groep 1/2: Wat ik voel	77
	Groep 3/4: Gevoelens en kwaliteiten	79
7	Ik vind...	85
	Ontwikkeling van zelfcontrole	85
	Eigen gedrag sturen: ontwikkeling van het morele zelf	85
	Varen op eigen kompas	86
	Taal	90
	Zelfcontrole en sociale competentie	92
	Onze Klas Mijn Wereld en zelfcontrole	93
	De pedagogische kracht: zelfreflectie en normen voor gedrag	94
	De kracht van de taal: profileren en leren	94
	Activiteiten in de klas rond 'Ik vind...'	95
	Groep 1/2: Sociale dilemma's	95
	Groep 3/4: Morele dilemma's	98
	Deel 3 Sociale relaties	103
8	Sociale relaties	105
	Ontwikkeling van het 'wij'	106
	Het 'wij' van thuis en school: hechting	106
	Het 'wij' met andere kinderen: vriendschappen	107
	De verschillende 'wij's' van sociale groepen	108

	Het schoolbeleid	119
	De rol van de leerkracht	120
	Competenties van de leerkracht	123
9	Thuis op school	125
	Ontwikkeling van vertrouwen in en betrokkenheid bij anderen	125
	Gezin en school	127
	Sociale identiteit en sociale competentie	128
	Onze Klas Mijn Wereld en de vorming van sociale identiteit	129
	De pedagogische kracht: trots op de eigen familie en interesse in elkaar	130
	De kracht van taal: laten zien, vertellen, fotobijchriften maken	131
	Activiteiten in de klas rond 'Thuis op school'	132
	Groep 1/2: Bij ons thuis	132
	Groep 3/4: Mijn familie	134
10	Samen aan de slag	141
	Ontwikkeling van samenspelen en samenwerken	141
	Samenspel en samenwerking stimuleren	143
	Samenwerken en sociale relaties	145
	De rol van taal in samenspelen en samenwerken	147
	Onze Klas Mijn Wereld: inzicht in en werken aan goede relaties met anderen	152
	De pedagogische kracht: werken aan relaties met anderen	153
	De kracht van de taal: sociale ervaringen benoemen en naspelen	154
	Activiteiten in de klas rond 'Samen aan de slag'	154
	Groep 1/2: Samen spelen	155
	Groep 3/4: Samenwerken	157
11	Dat lossen wij op	161
	Ontwikkeling van vaardigheden om conflicten op te lossen	161
	Conflicten als gebeurtenissen om van te leren	162
	Taal om conflicten te voorkomen en op te lossen	168
	Wat doen leerkrachten?	168
	Conflicten oplossen en sociale competentie	171
	Onze Klas Mijn Wereld en conflictoplossing	172
	De pedagogische kracht: analyseren en accepteren	172
	De kracht van de taal: je uitspreken en oplossingen bedenken	173
	Activiteiten in de klas rond 'Dat lossen wij op ...'	173
	Groep 1/2: Oplossingen bedenken	174
	Groep 3/4: Eigen conflicten in beeld brengen	176

Deel 4 De groep	179
12 Groepsontwikkeling	181
Interactie	181
Relatie	182
Groepjesvorming	182
De samenhang in de groep als geheel: gezamenlijke activiteiten	184
De samenhang in de groep als geheel: groepsklimaat	186
De groep en burgerschapsvorming	189
Rol van de leerkracht	191
Competenties van de leerkracht	192
13 Zo spelen en werken wij	193
Ontwikkeling van verantwoordelijkheidsgevoel	193
Verantwoordelijk zijn als onderdeel van morele ontwikkeling en burgerschap	196
Vertrouwen in en verantwoordelijkheid voor de groep en sociale competentie	197
Onze Klas Mijn Wereld en verantwoordelijkheid voor de groep	198
De pedagogische kracht: helderheid en bijdragen aan de groep	199
De kracht van taal: praten over gedragsnormen voor de groep	199
Activiteiten in de klas rond 'Zo werken wij'	200
Groep 1/2: Wij helpen elkaar	200
Groep 3/4: Onze regels	203
14 Iedereen hoort erbij	207
Probleemgedrag in de groep	207
Populariteit, afwijzing en probleemgedrag	207
Agressief gedrag	208
Sociaal teruggetrokken en solitair gedrag	210
Probleemgedrag en de rol van de groep	210
Pesten	211
Problematisch gedrag en pesten tegengaan	214
Probleemgedrag, pesten en sociale competentie	216
Onze Klas Mijn Wereld en het versterken van het groepsproces	217
De pedagogische kracht: focussen op dat wat bindt	217
De kracht van de taal: waarnemen, verwoorden en overtuigen	218
Activiteiten in de klas rond 'Iedereen hoort erbij'	219
Groep 1/2: Wij horen bij elkaar	219
Groep 3/4: Een fijne klas	223
15 In goed overleg	227
Ontwikkeling van overlegvaardigheid	227
Een mening verwoorden	227
Argumenteren	228

Dialogoog	230
Groepsgesprekken in het kader van 'democratie leren'	231
Klassenoverleg en sociale competentie	233
Onze Klas Mijn Wereld en participeren in een democratisch overleg	234
De pedagogische kracht: samen afwegingen maken	234
De kracht van taal: voorzitten, argumenteren en verslag doen	235
Activiteiten in de klas rond 'In goed overleg'	236
Groep 1/2: Samen beslissen	236
Groep 3/4: Klassenvergadering	237
Boxen	
Box 1: Wat is etniciteit?	109
Box 2: Etniciteit: wat ben jij?	110
Box 3: Wat denken kinderen op Nederlandse scholen?	115
Box 4: Wat vinden kinderen uit groep 3 en 4 van samenwerken?	146
Box 5: Verantwoordelijk voor de groep?	196
Literatuur	241
Register	257
Bijlagen	
Bijlage 1 Verhalen rond een sociaal dilemma groep 1 / 2, hoofdstuk 7	259
Bijlage 2 Verhalen rond een moreel dilemma, groep 3 / 4, hoofdstuk 7	265
Bijlage 3 De 4 stappen van OLGA, hoofdstuk 11	271